

психологічні бар'єри, що виникають в процесі впливу; прогнозування можливих змін

і наслідків застосування обраного методу та корекція подальших кроків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гончаренко В. Г. Судово-психологічна експертиза у кримінальному провадженні : науково-практичний посібник / В. Г. Гончаренко ; Академія адвокатури України. – К. : Прецедент, 2013. – 43 с.
2. Фролова Е. Ю. Методика расследования коррупционной деятельности в правоохранительных и судебных органах : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Е. Ю. Фролова. – Краснодар, 2005. – 217 с.

ТАКТИКО-КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ІЗ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

TACTICS AND CRIMINALISTICS ASPECTS OF INTERACTION THE INVESTIGATORS WITH THE OPERATIONAL UNITS DURING THE INVESTIGATION OF CORRUPTION OFFENCES

В. А. КОЛЕСНИК

Kolesnyk V.

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики, Академія адвокатури України

Ключовою проблемою досудового розслідування корупційних злочинів є складний процес вибору найбільше доцільних за певної ситуації криміналістичних методів, прийомів і засобів, спрямованих на розв'язання пізнавальних завдань кримінального провадження. В цьому процесі важливо враховувати не тільки пізнавальні можливості використаних криміналістичних засобів, але й наявні ресурсні можливості його виконавців. В разі взаємодії слідчого важливим також є врахування можливостей взаємодіючої з ним сторони, якою часто виступає співробітник оперативного підрозділу.

Про взаємодію ведуть мову не тільки як про поняття, а як і про окремий вид діяльності служб та підрозділів правоохоронних органів, що широко використовується у практиці виявлення, розкриття й

розслідування злочинів. Цей термін має і законодавче визначення та застосовується, наприклад, у Законах України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [2], «Про Національне антикорупційне бюро» [3] та в низці інших законів. Щоправда, кримінальне процесуальне законодавство України й до сьогодні не містить визначення поняття «взаємодії», але саме ним охоплюються всі аспекти діяльності з досудового розслідування злочинів, а тому КПК України можна з повною мірою визначеності вважати основою правової регламентації взаємодії слідчого і не лише з безпосередніми учасниками кримінального судочинства, а й з тими особами, державними установами, організаціями, об'єднаннями, що сприяють діяльності з протидії злочинам.

Основними завданнями взаємодії слідчих органів досудового розслідування із відповідними оперативними підрозділами МВС та СБ України в протидії корупційним злочинам виступає забезпечення підготовки й проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, своєчасне виявлення осіб, які причетні до корупційного злочину, здійснення всебічного, повного і об'єктивного розслідування злочину, спільна діяльність з розшуку злочинців та здобутого злочинним шляхом майна й інших цінностей, виявлення ознак підготовки нових злочинів та прийняття заходів до їх припинення, здійснення заходів, направлених на відшкодування матеріальної шкоди громадянам і організаціям злочинними діями винних осіб. Грамотна і ретельна підготовка взаємодії – це основа якісного і своєчасного розв'язання завдань, що стоять перед її суб'єктами. За допомогою їх спільної діяльності реалізуються завдання, які не можна вирішити або не доцільно вирішувати роз'єднаними, розрізненими діями кількох виконавців. Взаємодія повинна мати місце там, де в процесі повсякденної діяльності досягнення певної або іншої мети в найкоротший час і з найменшими затратами можливе лише спільними зусиллями різних суб'єктів. Але ми не можемо погодитися із фахівцем в галузі кримінального процесу С. В. Слинко в тому, що суб'єкти взаємодії повинні перебувати в межах однієї системи і лише за таких умов цю спільну діяльність можна визнати взаємодією [4, 103]. Проте варто враховувати той факт, що в окремих випадках взаємодія декількох виконавців, які входять до однієї системи, має певні, а інколи й істотні переваги як щодо її організації, так і в плані забезпечення своєчасного й якісного виконання узгоджених дій.

Тактико-криміналістична готовність слідчого й працівника оперативного підрозділу до взаємодії як результат функціонування системи тактико-криміналістичного забезпечення діяльності з досудового розслідування злочинів складає адекватну вимогам професійної діяльності характеристику їх

особи, що містить такі компоненти: наявність пізнавальних тактико-криміналістичних знань, навичок, умінь; мотиваційна зумовленість – намагання належати до працівників конкретної юридичної професії, успішно виконувати службові обов'язки, просуватися по службі тощо; емоційне забарвлення – відчуття високої відповідальності за результати роботи, впевненість в своїх силах, отримання задоволення від успішного розслідування кримінального провадження; комунікативність – уміння встановлювати стосунки, здатність до співпраці; високі волеволі властивості – здатність проявляти свідомі зусилля, цілеспрямовано досягати мети, бути владним над собою, долати сумніви, концентрувати зусилля тощо.

Отже, на нашу думку, під тактико-криміналістичним забезпеченням взаємодії слідчого із співробітниками оперативно-розшукових підрозділів слід розуміти складну організаційно-функціональну систему, спрямовану на формування і підтримку на належному рівні, що відповідає потребам практики, постійну готовність слідчого до систематичного використання в практичній діяльності тактико-криміналістичного арсеналу засобів боротьби із злочинністю з метою реалізації цієї готовності в кожному конкретному випадку для розв'язання тактичних завдань, що потребують залучення допоміжних оперативних сил та засобів з урахуванням конкретної слідчої ситуації, що зумовлює тактичну доцільність взаємодії, вибір слідчим суб'єкта, часу, форми, способів та її меж.

Сутність тактичного аспекту діяльності слідчих полягає у обранні зумовленого конкретними ситуаціями досудового розслідування злочинів допустимого тактичного впливу на осіб – учасників взаємодії з метою отримання від них або за їх допомогою від інших осіб інформації, що має криміналістичне значення, а також попередження, нейтралізації або подолання протидії нормальному ходу встановлення фактичних обставин вчинення злочину. Комплексна

реалізація спрямованого тактичного впливу на оперативних працівників як учасників взаємодії, що формується і обирається слідчим та здійснюється шляхом використання різноманітних тактичних засобів залежно від характеру тактичних завдань та особливостей конкретної ситуації, а також використання супутнього тактичного впливу на інших учасників досудового розслідування в процесі реалізації певних процесуальних дій, забезпечують всебічний позитивний тактичний вплив на учасників цієї діяльності в інтересах кримінального провадження.

Досудове розслідування завжди протікає в певних умовах часу, місця, конкретного зовнішнього середовища, навколишньої обстановки до того ж процесуальні заходи здійснюються з урахуванням тієї обстановки, яка склалася на конкретний момент досудового розслідування. Всі ці фактори формують ситуацію, в якій і діють співробітники правоохоронних органів і відповідно до якої організують свою діяльність. Проте криміналістичні ситуації можуть мати не лише слідчий, а й дослідчий характер. При цьому дослідчі ситуації в основному мають оперативно-розшуковий характер і виявляють суттєвий вплив на формування початкових слідчих ситуацій. Найчастіше це може мати місце коли злочинці тривалий час перебували під контролем або в оперативній розробці оперативно-розшукових підрозділів, що є характерним для практики виявлення й досудового розслідування корупційних злочинів.

Під час досудового розслідування корупційних злочинів слідчий завжди має справу із доволі сильною протидією, яка зазвичай носить корпоративний характер і в якій задіяні інші службові особи, представники органів влади, використовуються адміністративні, оперативно-розшукові, технічні й інші можливості сторони протидії. Відчувають таку протидію також і працівники

оперативних підрозділів. Часто така протидія буває заздалегідь спланованою, цілеспрямованою і виявляється не лише з боку підозрюваних, а й з боку інших осіб, не зацікавлених за різноманітних причин у виявленні й розкритті злочину, зокрема, свідків, посадових чи інших осіб, які прямо або побічно впливають чи здійснюють спроби вплинути на процес досудового розслідування. Тому протидія завжди є одним з чинників, що впливає на формування слідчої ситуації, суттєво ускладнює роботу як з виявлення, так і досудового розслідування конкретного злочину. У зв'язку з цим вивчення способу протидії розслідуванню і розроблення тактичних прийомів її подолання як в ході проведення оперативних заходів, так і під час досудового розслідування, є одним із важливих завдань тактико-криміналістичного забезпечення виявлення й досудового розслідування корупційних злочинів. Криміналістами розробляються конкретні й різноманітні тактичні прийоми подолання протидії розслідуванню, обрання яких залежить не лише від особливостей певного кримінального провадження й слідчої ситуації в ньому, а й від особистих умінь слідчого та належної його взаємодії з працівниками оперативних підрозділів. Проте загальною вимогою є та, що будь-яке подолання протидії повинне ґрунтуватися на суворому дотриманні норм закону, загальнолюдської моралі й професійної етики. Значення криміналістичної тактики визначається тим, що у тактико-криміналістичному забезпеченні взаємодії слідчого вона покликана вирішувати своїми специфічними засобами тактичні завдання, що виникають перед слідчим в сфері його міжособистісних стосунків з іншими учасниками цієї діяльності і пов'язані з потребою виявлення носіїв особистісної інформації щодо злочину, отримання від них фактичних даних, які мають значення для правильного вирішення кримінального провадження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»* від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
2. *Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»* від 30 червня 1993 р. №. 3341-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
3. *Закон України «Про Національне антикорупційне бюро»* // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
4. *Слинько С. В.* Взаимодействие следователя и органа дознания как уголовно-процессуальное понятие / С. В. Слинько // Проблемы соц. законности : республ. межвед. научн. сборн. – Харьков, 1991. – Вып. 26. – С. 103–106.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТАКТИКИ ЗАХИСТУ У СПРАВАХ ПРО КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ

SOME QUESTIONS OF TACTICS OF DEFENCE ARE IN MATTERS ABOUT CORRUPTION ACTS

Г. В. Коновалова

Konovalova H. V.

*аспірантка, Академія адвокатури України
(Науковий керівник – професор В. А. Колесник)*

Не викликає сумнівів актуальність боротьби з корупцією в Україні і зацікавленістю у цьому правоохоронних органів: повідомлення в пресі доводять суспільству о великих успіхах поліції, СБ і прокуратури у боротьбі з цим ганебним явищем.

Але кількість справ, які доходять до суду і де винні отримують покарання вкрай невелика. І якщо ми говоримо про хабарництво, то треба реально оцінювати ситуацію: це злочини з високою латентністю. На думку академіка В. Кудрявцева найбільш висока латентність серед злочинів саме у злочинах про хабарництво (підкуп). Виявляється всього один випадок на десятки тисяч вчинених.

Але й ті кримінальні провадження, які доходять до суду і де виноситься обвинувальний вирок не є зразком правильної кваліфікації, допустимих доказів, додержання

прав людини (їх права на справедливий суд). Саме для того, щоб довести отримання слідством недопустимих доказів, порушень під час розслідування розробляється тактика професійного захисту у справах зазначеної категорії.

Тактика професіонального захисту у кримінальних провадженнях розглядається як підсистема криміналістичної тактики, яка складається з системи відповідних засобів (прийомів, комбінацій, операцій, рекомендацій), які розробляються на основі наукових положень криміналістичної тактики, допустимого і раціонального збирання, представлення, дослідження і використання адвокатом доказової інформації, яка виправдовує підзахисного або пом'якшує його відповідальність, які забезпечують права і інтереси останнього в умовах потенційної або реальної, безпосередньої або опосередкованої протидії з боку осіб і організацій,